

Osídlení na Zlínsku a Uherskohradištsku ve světle tzv. zakládací listiny kláštera Smilheimu ve Vizovicích z roku 1261

Pro poznání nejstaršího osídlení na Zlínsku a částečně i na Uherskohradištsku je kromě listiny olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka z r. 1141 důležitá také tzv. zakládací listina cisterciáckého kláštera Smilheimu („Rosa Mariae“) ve Vizovicích, která se hlásí k r. 1261.

Její falzum, vzniklé přibližně o sto let později, kdy vyvrcholily majetkové spory kláštera s okolními feudály a některými měšťany, vcelku věrně zachycuje stav osídlení daného regionu po uhersko-kumánském zpusťování Moravy (1241-1253). Podobně jako v listině pro Helemberta de Turri (1256) i v tomto případě se hovoří o záměru kolonizovat toto území, zřejmě vylidněné, a některé mezitím založené vesnice jsou v tomto dokumentu výslovně jmenovány.

Jako majetek, který nedávno založenému klášteru Smilheimu daroval šlechtic Smil ze Střilek, kastelán na zeměpanském hradě Brumově, jsou na Zlínsku jmenovány tyto vesnice: městečko *Vizovice*, *Chrastěšov*, *Lutonina*, *Zádveřice* (díl), *Drnovice*, *Vysoké Pole*, městečko *Újezd* (Vilperk) u Val. Klobouk, *Loučka*, *Haluzice* a *Smilnov* (zanikl u Sehradic). Šlechtic Vilém z Hustopečí, držitel zlínského panství, věnoval klášteru svůj díl vesnic *Zádveřice* a *Želechovice* (druhý díl vlastnil zřejmě Pavel ze Želechovic, který je uveden v r. 1252 mezi svědky zakládací listiny cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou) a celou *Lípu*. Jiný donátor a příbuzný Smila ze Střilek, Petr ze Slopného, odkázal klášteru po své smrti vesnici *Slopné* (Slopná). Na území Uherskohradištska (resp. Uherskobrodsko) pak Smil ze Střilek daroval Smilheimu tyto vesnice: *Vysoká Lhota* (zanikla u Pitína), *Nivnice*, *Šanov* a *Březolupy*.

Při popisu hranic darovaného území jsou jmenovány ještě další vesnice, jež ovšem k majetku kláštera nepatřily: na Zlínsku to byly *Slušovice*, *Vlachovice* a hrad *Engelsberg* (zanikl v okolí Slavičína či Luhačovic); na Uherskobrodsku to byly vesnice *Komňa*, *Suchá Loz*, *Slavkov* u Dolního Němčí a *Topolov* (zanikl u Slavkova); na slovenské straně hranic je pak výslovně jmenována ves *Drietoma*.

Co se týká klášterního majetku na Uherskobrodsku, z jeho popisu v listině z r. 1261 vyplývá, že území, darované Smilem ze Střilek, sousedilo s državou šlechtice Boreše z Rýzmburka. Ten zde vysadil několik kolonizačních vsí (patrně s německými osadníky): Boršice u Blatnice, Horní Němčí, Dolní Němčí a Slavkov. Přítomnost německého živilu při kolonizaci prozrazují i některé místní a pomístní názvy z oblasti, kterou na jih od Vizovic znovuosídlil jak Smil ze Střilek, tak i Helembert de Turri.

Území, které bylo darováno klášteru Smilheimu v okolí Nivnice a Suché Lozi, nebylo zřejmě v té době ještě zcela osídlené. Vesnice Korytná a Strání patrně vznikly až v průběhu 14. století. Proto jediným dokladem kolonizační aktivity na tomto teritoriu byla vesnice Vysoká Lhota (nedaleko Pitína); později zanikla a její jméno se již v pramenech nevyskytuje.

Vizovická listina z r. 1261 je nesporně zajímavým historickým pramenem, který mimo jiné zaznamenává i dobovou podobu jmen vodních toků a hor. Na Zlínsku jsou v ní uvedeny tyto existující řeky, říčky a potoky: *Dřevnice, Bečva, Ostrata, Všemina, Trnava, Senice, Blatná Seninka, Těšíkovský potok, Smolina, Bonětina, Svíborka* (Švevork), *Močedná, Milenov, Nevšová, Lipovský Záhumenní potok, Lipovský potok, Oznice, Lukšinka a Oslná*. Na Uherskobrodsku jsou uvedeny tyto vodní toky: *Hrozenkovský potok, Těšov, Bystřice, Lubná* (Lubný), *Nivnický potok, Bajovec, Klanečná* (= Klanečnice) a *Němčí* (= Okluky).

Z hor a kopců jmenuje listina na Zlínsku tyto lokality: *Mamina hora* (nebo také Hora mamonu, což lépe vyhovuje latinské podobě tohoto jména), *Polumné, Kamenec, Višňová, Močedná, Studničná, Štávnice, Vřes a Tlustá hora*. Na Uherskobrodsku se uvádějí pouze dvě: *Králova hora* a *Javorník* (= Velká Javořina).

Význam vodních toků a jednotlivých hor v kopcovitém terénu na jih od hlavního, luhačovického hřebene Vizovické vrchoviny je při popisu hranic majetku kláštera Smilheimu zásadní. Plnily totiž funkci jakýchsi hraničních „kamenů“ na teritoriu, o něž se dělilo několik vlastníků. Proto ten poměrně podrobný popis, který tvoří podstatnou část textu listiny z r. 1261.

Některá označení vodních toků a kopců se dodnes nezměnila. Naproti tomu jiná jména říček a potoků přešla do pojmenování vesnických sídel (Němčí, Bystřice pod Lopeníkem, Trnava, Všemina, Ostrata, Seninka). Častý je i opačný případ, kdy po již existující vesnici (Lipová, Nevšová, Nivnice, Hrozenkov) dostal název potok, který tudy protéká.

Tzv. zakládací listina kláštera Smilheimu ve Vizovicích z r. 1261 představuje tedy zajímavý a dosud nedoceněný historický pramen, zachycující jednak stav předkolonizačního osídlení, jednak začátek kolonizace těch oblastí, jež sousedily s Uherským královstvím. Odtud sem totiž vpadli v r. 1253 Kumáni, kteří zpustošili velkou část zdejšího území až po řeku Moravu. K dalšímu vyplenění již kolonizovaných oblastí východní a jihovýchodní Moravy pak došlo během vojenského tažení uherského magnáta Matúše Čáka Trenčianského v r. 1315.

10. 10. 2016

PhDr. Rostislav Janošík